

แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
Approaches to the promotion of Bamboo Handicraft
in Panatnikom Distric. Chonburi Province Towards Creative Tourism

ปณมนัส ทรัพย์เกรียงเดช

Received: March 18, 2018

Revised: April 25, 2018

Accepted: June 4, 2018

บทคัดย่อ

แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสาน ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยวิธีศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Key Informant) ประธานกลุ่มจักสาน, กลุ่มผู้นำชุมชน, กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มนักท่องเที่ยว และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) กับกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ในระดับอำเภอ, จังหวัด จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ด้วยการเขียนข้อมูลคุณภาพแบบพรรณนา

ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันการจักสานอำเภอพนัสนิคม กระจายตัวทำกันทั่วไปทั้งอำเภอ มีทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ โดยยึดเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม วัตถุประสงค์ที่ใช้จักสานใช้ไม้ไผ่จนล ประธานกลุ่มจัดการทุกด้าน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านจักสานมาก่อน ด้านการตลาด กลุ่มนำผลิตภัณฑ์ไปขายให้ผู้ประกอบการที่ตลาด และหน่วยงานภาครัฐ ประธานงานให้นำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ

สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจักสานอำเภอพนัสนิคม พบว่าอยู่ในระยะเริ่มต้น เป็นผลสืบเนื่องจากการไม่เข้าใจหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ ศิลปหัตถกรรมจักสาน สภาพปัจจุบันมีลักษณะผิวเผินและยังไม่ลึกซึ้ง แต่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เต็มรูปแบบได้ในอนาคต

แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานของอำเภอพนัสนิคม ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่า หัตถกรรมจักสาน เป็นอัตลักษณ์ของชาวอำเภอพนัสนิคม ที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีพัฒนาการรูปแบบจนเป็นที่สวยงาม เกิดคุณค่าด้านจิตใจและราคา จัดตั้งพิพิธภัณฑ์จักสานขนาดใหญ่ และมีการจัดงานพิธีทำบุญกลางบ้านประจำทุกปี มีชบวนแห่เป็นเครื่องจักสาน

ขนาดใหญ่ เป็นศิลปะที่โดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่น คัดสรรผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP เพื่อยกระดับคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และในงานยังมีการแสดงวิถีชีวิตดั้งเดิมโบราณอีกด้วย จึงสรุปได้ว่า อำเภอพนัสนิคม มีหัตถกรรมจักสาน เป็นอัตลักษณ์ มีพิพิธภัณฑ์จักสาน เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น มีทั้งสถานที่ท่องเที่ยว และมีกิจกรรมที่สามารถสอดแทรกไว้ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ดี เมื่อนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์เหตุผลในเชิงหลักการ ปรากฏว่ามีส่วนที่เป็นรูปธรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับหนึ่ง และส่วนที่จะต้องสร้างเสริมให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

จากสภาพปัจจุบันของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ใน 7 ประการ คือ

- 1) จัดตั้งสถานประกอบการและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์สินค้า
- 2) จัดตั้งศูนย์หัตถกรรมจักสานและพัฒนาฝีมือช่าง
- 3) ทรัพยากรวัตถุดิบทดแทน
- 4) เสริมสร้างชุมชนไปสู่วิสาหกิจ
- 5) การบริหารงานภายในกลุ่ม
- 6) สร้างเครือข่ายตลาด และ
- 7) การวางนโยบายและแผนงานพัฒนาท้องถิ่น

จากสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ใน 2 ประการ คือ 1) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรอาชีพ อย่างเป็นรูปธรรม และ 2) เตรียมความพร้อม / ผู้ประกอบการ/สถานที่/บุคลากร

จากแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอำเภอพนัสนิคมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใน 4 ประการ คือ 1) การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อย่างยั่งยืน 2) การเพิ่มคุณค่า สร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่ 3) เทคนิคการตลาด และ 4) การปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

ทั้งนี้ เป็นการใช้หลักการบริหารจัดการ และการเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว มาผสมผสานกับแนวความคิดในเชิงสร้างสรรค์

คำสำคัญ : หัตถกรรมจักสาน/การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์/การส่งเสริมหัตถกรรมจักสานไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

Approaches to the promotion of basketry toward creative tourism in Panatnikom District, Chonburi Province purposed 1) To study the current state of bamboo basketry toward creative tourism in Panatnikom District in Chonburi Province. 2) To study the approaches to the promotion of local basketry toward creative tourism. The qualitative research collected data from Key Informant interviews, chairmen of wicker groups, community leaders, entrepreneurs and tourists. The focus group was conducted with public administrative authorities in

the district and province levels. The result analysis was presented the objectives using qualitative narrative.

The results show that the current state of Panatnikom basketry which spread to make basketry the whole district. Both small and large groups which the basketry was the main occupation and occupation. The material used to make the bamboo. The group leaders manage all aspects as a veteran of basketry. The marketing of the products to sell to the market and the government agencies that coordinate to bring products to sell at various places.

Current status of creative tourism in Panatnikom basketry found in the early stages. According to the result of misunderstanding the principles of creative tourism. The development of tourism did not connect with the cultural identities that is local basketry. The current state are superficial and not deep. However, they tend to develop into creative tourism to full form in the future.

Approaches to the promotion of basketry toward creative tourism in Panatnikom District which found of basketry that was the identity of the Panatnikom that Inherited from the ancestors and development of the model was beautiful that was the psychological value and price. They established a large basketball museum. The ceremony was held every year. The procession was a large basketry that was distinctive and different from other and the product selection was an OTOP product to enhance the value of the product and change the strategies for market development. It was concluded that Panatnikom District had a basketry that was identical and the museum of basketry and the unique special features were different than elsewhere. There are places to visit and activities that can be inserted in the form of creative tourism in appropriately.

However, the results of the study was analyzed the rational. It appears that there is a concrete element of creative tourism at a certain level and the part that needs to be added to a more concrete part. Such as:

Form the current stat of the weaving in Panatnikom District in 7 aspects. Establishment and development of products, 2) Establishment of handicraft and handicraft centers, 3) Replacement of raw materials, 4) Strengthening of the community towards enterprises, 5) Management within the group, 6) Network

Marketing/ProductIntroduction/Distribution and 7) the establishment of local development policies and plans.

From the current state of creative tourism in Phanat Nikhom District in two aspects. 1. Creating value added to a career resource and 2) Preparation of Operator/location and person

Form the approaches to promoting basketry of Panatnikom Dictrict toward creative tourism in four aspects such as: 1. Sustainable local cultural heritage conservation, 2) Value added, 3) Marketing techniques and 4) Awareness raising of the importance of local culture.

This is the management principle and the value of tourism resources that mix with creative ideas and thinking.

Keywords: Basketry/ Creative tourism/ Promoting basketry toward creative tourism

1. บทนำ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย กำลังก้าวสู่รูปแบบธุรกิจที่ยั่งยืนมากขึ้น คือ การสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับชุมชน จึงมีการพัฒนาขึ้นมาเป็นการบริหารจัดการ และการเพิ่มคุณค่าของการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวไม่เพียงแค่ออกไปพักผ่อนหย่อนใจ แต่ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นการหาความรู้ประสบการณ์จริง รวมถึงการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงมีแนวทางในการนำเสนอการท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่ มีชื่อเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) (สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย, 2557)

ในเรื่องนี้ ผู้วิจัย เห็นว่าในพื้นที่อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี มีกิจกรรมที่โดดเด่นอันเนื่องจากการสังเกตการณ์ในการลงศึกษาพื้นที่ พบว่า ในพื้นที่มีหัตถกรรมจักสาน มีพิพิธภัณฑ์เก็บรักษาเครื่องจักสานขนาดใหญ่ มีเทศกาลงานบุญกลางบ้าน เน้นแสดงผลผลิตหัตถกรรมจักสาน โดยเฉพาะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ได้แสดงถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ในหลักการนับได้ว่าเป็นกิจกรรมรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถ้าจัดวางได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลต่อคุณค่าของการท่องเที่ยว เป็นกลไกชักนำให้นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเมื่อเป็นไปได้ ในอนาคตจะสามารถจัดวางตำแหน่งอำเภอพนสนิมคมเป็นเมืองสร้างสรรค์ได้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของเมืองไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ (1) ข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี และการท่องเที่ยว ส่วนข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ค้นคว้าจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ก่อนนำมาเป็นกรอบแนวคิดและแนวคำถาม (2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือบันทึกจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก สำหรับการได้มาของข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ด้วยการเขียนข้อมูลคุณภาพแบบพรรณนา

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ใน 5 ตำบล คือ ตำบลพนัสนิคม ไร่หลักทอง นาวังหิน นาเร็ก และหนองเหียง สำหรับการได้มาของข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประธานกลุ่ม/สมาชิก ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว 2) แบบการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อาทิ นายอำเภอหรือผู้แทน , การท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย วัฒนธรรมจังหวัด และพัฒนาอำเภอ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปตามตัวแปร

4. ผลการศึกษา

1. สภาพการปัจจุบันของการจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 สภาพปัจจุบันของการจักสานอำเภอพนัสนิคม

- 1.) วัฒนธรรมเครื่องจักสานในการดำรงชีวิต พบว่า สภาพการจักสาน มีการกระจายตัวทำอยู่ทั่วไปทั้งอำเภอ มีทั้งยึดเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพเสริม ปัจจุบันอาชีพจักสานเริ่มมีการทำน้อยลง คนรุ่นใหม่สนใจไปทำงานตามโรงงานและค้าขาย เพราะงานจักสานต้องฝึกฝน มีทักษะ ความชำนาญ ที่ต้องสร้างสมฝีมือประสบการณ์มานาน มิใช่ทุกคนจะทำได้ ซึ่งผู้

ที่ทำจักสานจริง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อยู่ในช่วงวัยอายุเฉลี่ยตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป แหล่งจักสานที่นักท่องเที่ยวนิยม มี 2 แห่ง คือ ศูนย์จักสานใหญ่ที่สุดในโลก และศูนย์ส่งเสริมฝีมือจักสานด้วยไม้ไผ่

2.) ทรัพยากร/วัตถุดิบที่ใช้ทำเครื่องจักสาน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่แฉ่ว ซึ่งยังพอมีในการประกอบงานจักสาน ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาเพราะไม้ไผ่แฉ่วขึ้นอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวน เช่น อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี จันทบุรี ตราด สระแก้ว และกาญจนบุรี

3.) การถ่ายทอดหัตถกรรมจักสาน พบว่า หัตถกรรมจักสาน เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดต่อกันมานาน เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ เนื่องจากชาวพนัสนิคมมีอาชีพเกษตรกรรม จึงนำไม้ไผ่มาสานหมวกเพื่อไว้บังแดด จักสานอุปกรณ์ไว้จับปลา พกไซตักปลา ซองใส่ปลา กระดิ่ง กระจาด ชะลอมไว้ใส่ของ ในปัจจุบันมีการทำจักสานและออกแบบงานที่ละเอียด สวยงาม เช่น กระเป๋าถือสตรีลายดอกพิกุล

4.) ประธานกลุ่ม พบว่า เป็นผู้ทำจักสานมาก่อน มีภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบ เสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม

5.) การบริหารจัดการภายในกลุ่ม พบว่า ประธานกลุ่มจะเป็นผู้รับผิดชอบทุกด้าน

6.) การตลาดและช่องทางการจำหน่าย พบว่า ตลาดรับซื้ออยู่ที่ร้านค้าเครื่องจักสานหลังตลาดสดในตัวอำเภอพนัสนิคม จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติโดยตรง นอกจากนี้ ก็มีหน่วยงานภาครัฐได้ประสานงานให้กลุ่มไปจำหน่ายในงานต่าง ๆ

7.) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ , ศิลปวัฒนธรรมประเพณี จะเข้ามาให้การสนับสนุน ด้านการประชาสัมพันธ์ จัดทำซุ้มประตูต้อนรับ ทำป้ายประชาสัมพันธ์ “จักสานใหญ่ที่สุดในโลก” ทางเข้าออกของอำเภอพนัสนิคม ทุกเส้นทาง มีการจัดทำคลิป VDO การสร้างเว็บไซต์ รวมทั้งเป็นหน่วยประสานงานสถานประกอบการ ร้านค้า กับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวชม และศึกษาดูงาน นอกจากนี้ มีการคัดสรรผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า OTOP

1.2 สภาพการปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในกลุ่มจักสาน อำเภอพนัสนิคม

1.) คนในชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอพนัสนิคม ได้รับการถ่ายทอดหัตถกรรมจักสานมาเป็นเวลานาน เกิดเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่น เป็นสิ่งที่หวงแหนไม่ยอมให้สูญหายไป จึงถือได้ว่าคนในชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว

2.) การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มจักสาน พบว่า สมาชิกกลุ่มจักสานจะให้ความร่วมมือในการต้อนรับนักท่องเที่ยว บางคนก็ทำการสาธิตและสอนทำ และเป็นวิทยากรบรรยาย

3.) ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น พบว่า การจักสานเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวอำเภอพนัสนิคม ที่ทรงคุณค่า สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักอำเภอพนัสนิคม ทั้งชาวไทยและต่างชาติ

4.) การใช้ทรัพยากรอาชีพ พบว่า หัตถกรรมจักสาน เป็นทรัพยากรอาชีพและเป็นอัตลักษณ์ของชาวอำเภอพนัสนิคม มีการพัฒนารูปแบบแปลกใหม่ ที่โดดเด่น และแตกต่างจากที่อื่น ๆ

5.) ผู้ประกอบการ / ความพร้อม พบว่า ผู้ประกอบการมีความพร้อมตลอดเวลา เพราะว่าได้ทำจักสานกันอยู่ทุกวัน พร้อมต้อนรับ และเข้าร่วมกิจกรรมได้ รวมทั้งจัดวิทยากรเล่าประวัติความเป็นมา

6.) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และส่วนกลาง ให้การสนับสนุนตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น พัฒนาชุมชน เป็นเจ้าภาพคัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP สำหรับอำเภอ เทศบาลเมืองพนัสนิคม จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์บอกทาง

7.) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลของทุกภาคส่วน พบว่า ทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และส่วนกลาง ให้ความสำคัญกับหัตถกรรมจักสานและถือว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวอำเภอพนัสนิคม มีการประชาสัมพันธ์ตามบทบาทภารกิจ

8.) นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวบางรายร่วมลงมือทำ รับรู้วัฒนธรรมประเพณีจักสาน ประวัติความเป็นมา บางรายมีความรู้เรื่องจักสานอยู่แล้ว ก็มาเรียนรู้ต่อยอดเกิดประสบการณ์ใหม่

2. แนวทางในทางส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อต่อบัณฑิตสู่ประสงค์ ข้อที่ 2 บางส่วน คือ

1.) การค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรม พบว่า เมื่อกล่าวถึงอำเภอพนัสนิคม ก็จะนึกถึงหัตถกรรมจักสาน เพราะเป็นภูมิปัญญาประจำถิ่น นับว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้ สำหรับคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น พบว่า ชาวพนัสนิคมมีความเป็นเจ้าของและมีความหวงแหน มีการสืบทอดงานจักสาน ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชาวอำเภอพนัสนิคม มีการพัฒนางานจักสานให้มีคุณค่า และความสวยงาม เมื่อทุกคนได้ชมก็จะเกิดความสุขทางใจ แม้กระทั่งนักท่องเที่ยวก็ยังชื่นชม

2.) การสร้างความโดดเด่นและความแตกต่าง พบว่า นอกจากงานจักสานซึ่งเป็นงานฝีมือ ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์สูง และความสวยงาม แปลกใหม่ ในพื้นที่ยังมีงานเทศกาลประเพณีทำบุญกลางบ้านเป็นประจำทุกปี มีขบวนแห่เป็นเครื่องจักสานขนาดใหญ่ มีการประกวดผลิตภัณฑ์สินค้าเครื่องจักสาน คัดสรรผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP และมีการแสดงวิถีชีวิตดั้งเดิม และที่สำคัญมีพิพิธภัณฑ์เครื่องจักสานขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ไม่มีในพื้นที่อื่น

3.) การหยั่งรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึก พบว่า มีการจัดสถานที่ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการแสดงสาธิตการทำจักสาน จัดวิทยากรเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของงานจักสาน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ ก่อนที่จะแยกย้ายไปชมและซื้อผลิตภัณฑ์

4.) การเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว พบว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม วิทยากรจะเล่าประวัติการจักสานและพัฒนาการโดยลำดับ จนกระทั่งได้คัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 5 ดาว เช่น กระจ่างถั้วสตรียายดอกพิกุล ฯ ซึ่งนอกจากจะสวยงามแล้วยังทรงคุณค่าทางจิตใจอีกด้วย

5.) การปรับเปลี่ยนกลวิธีในการพัฒนาการตลาด พบว่า มีการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว กรณีของผู้ประกอบการ เช่น กลุ่มของคุณปราณี พูลผลา ได้ปรับเปลี่ยนกลวิธีการตลาด โดยเริ่มตั้งแต่ จัดสถานที่ศูนย์เรียนรู้เป็นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีวิทยากรกล่าวต้อนรับ แนะนำสมาชิก เล่าประวัติความเป็นมาของการจักสาน และชมการสาธิต ชมผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 5 ดาว ไปพร้อมกับการจัดอาหารเลี้ยง หลังจากรับประทานอาหารเสร็จก็จับพอดี้ จากนั้นก็ให้ร่วมฝึกทำ หรือใครจะเดินชมผลิตภัณฑ์ก็ตามอัธยาศัย ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจมาก และประทับใจ

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษา จากสภาพปัจจุบันของการจักสาน สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจักสาน ในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม และแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานของอำเภอพนัสนิคม นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ว่ามีจุดแข็งและจุดอ่อนของตัวแปรที่ศึกษา อย่างไร เพื่อนำผลสรุปไปเชื่อมโยงให้สอดคล้องกันเป็นหลักการหรือแนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสานในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ นัยข้อ 2 ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนี้

จากสภาพปัจจุบันของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ใน 7 ประการ คือ

1. สถานประกอบการและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์สินค้า คือ จัดตั้งสถานประกอบการขนาดใหญ่ รวมงานจักสานในหลาย ๆ กลุ่มในหลายพื้นที่ ที่มีผลิตภัณฑ์แต่ต่างกัน ให้อยู่ในที่เดียวกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ได้มากขึ้น เพื่อสร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่

2. จัดตั้งศูนย์หัตถกรรมจักสานและพัฒนาฝีมือช่าง คือ ในพื้นที่ใดมีศูนย์หัตถกรรมจักสานและมีหลายแห่ง จะสามารถสร้างจิตสำนึก เป็นทั้งศูนย์ฝึกหัด ศูนย์จักสาน ศูนย์ท่องเที่ยว และจัดจำหน่าย ก็จะสร้างงานเพิ่มมากขึ้น ก็จะสร้างรายได้ กระจายไปในพื้นที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และศูนย์ร่วมพัฒนาฝีมือช่าง โดยการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็จะสามารถพัฒนาฝีมือช่าง ได้มากขึ้น

3. ทรัพยากรวัตถุดิบทดแทน คือ การจัดหาวัตถุดิบอื่นทดแทนได้ หาได้ง่ายในพื้นที่ หรือไม่เป็นวัตถุดิบต้องห้าม เช่น ขึ้นอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวน ก็จะมีวัตถุดิบรองรับงานได้อย่างเพียงพอ

4. ส่งเสริม บทบาทให้กับชุมชน สุวีสาทกิจชุมชน คือ สถานประกอบการขนาดเล็ก โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนผสมผสานกับความรู้สากล วิสาหกิจชุมชนเป็นการรวมกลุ่มกันทำงาน โดยคนในชุมชนจำนวน 15 คนขึ้นไปเรียกว่าขนาดเล็ก

5. การบริหารงาน ภายในกลุ่ม คือ การแบ่งงานกันทำ คัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน อีกทั้งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในหน้าที่การงานส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ก็จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในกลุ่มได้ดี

6. สร้างเครือข่ายตลาด / แนะนำสินค้า / การจำหน่าย คือ การสร้างเครือข่ายการค้า เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มจัสานอื่น ๆ ในหลายพื้นที่ ก็จะสามารถสร้างตลาดใหม่ ที่หลากหลาย จะได้มีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เพื่อแนะนำตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และการวางจำหน่าย ก็จะสามารถขยายตลาดการค้า ไม่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่ และบางโอกาสที่ภาครัฐจัดให้

7. การวางแผนงานพัฒนาท้องถิ่นที่มีศักยภาพเฉพาะด้านโดยเฉพาะ คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง การวางนโยบายและแผนงาน และการขับเคลื่อน ก็จะสามารถสรรหางบประมาณ เพื่อไปพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ให้เกิดการขยายตัวสามารถรองรับกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้

จากสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อำเภอพนสนิม ใน 2 ประการ คือ

1. การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรอาชีพ อย่างเป็นรูปธรรม คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปแบบที่ถูกต้อง อาศัยกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ และพัฒนาอย่างแท้จริง ให้เกิดเป็นรูปธรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใช้กิจกรรมจัสานเป็นกิจกรรมที่สำคัญ เป็นตัวขับเคลื่อนสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2. เตรียมความพร้อม / ผู้ประกอบการ / สถานที่ / บุคลากร คือ ผู้ประกอบการเข้มแข็งสถานที่ท่องเที่ยวพร้อม ปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม มีกิจกรรมที่น่าสนใจ บุคลากรนำเที่ยว ให้คำแนะนำ กระตุ้นความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ก็จะสามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

จากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของภูริวัจน์ เดชอุ่ม (2556) ใน 4 ประการ คือ

1. การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อย่างยั่งยืน คือ วัฒนธรรมจัสาน ถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชาวอำเภอพนสนิม ไม่อยากให้สูญหาย ก็จะต้องสืบทอดอย่างต่อเนื่อง

2. การเพิ่มคุณค่า สร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่ คือ หัตถกรรมจัสานของอำเภอพนสนิม มีความโดดเด่น เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงามมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและ

ต่างประเทศและมีความแตกต่างจากแหล่งอื่น ก็คือ ชุมชนชาวอำเภอพนัสนิคม ได้เชิดชูศิลปวัฒนธรรมจักสานให้ดำรงอยู่และคำนึงถึงความสำคัญของหัตถกรรมจักสานมาก

3) เทคนิคการตลาด คือ การปรับเปลี่ยนกลวิธีในการพัฒนาตลาด การยังรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึก

4) การปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น คือ การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์จักสาน ทั้งทางด้านจิตใจและคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์

6. อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

จุดแข็ง 1.1 การศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานอำเภอพนัสนิคม พบว่า วัฒนธรรมการจักสานในอำเภอพนัสนิคม มีมานานแล้ว ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จนกลายเป็นประเพณีที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พยุงพร ไตรรัตน์สิงหกุล (2538) ได้ทำการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ชาวบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เนื่องจากมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิศาสตร์ และความเชื่อในประเพณีและศาสนา และพบว่า การทำจักสานในอำเภอพนัสนิคม มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อประโยชน์ในการผลิต ต่อรองทางการตลาด ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี คงทอง (2553) ได้ศึกษาพัฒนาการของกลุ่มอาชีพ และปัจจัยหลักการพัฒนาของกลุ่มอาชีพจักสาน

ด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย โดยการเอาผลิตภัณฑ์จักสานมาส่งที่ร้านรับซื้อ รวมทั้งกลุ่มนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังสถานที่ต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภัสรา ชมแก้ว (2546) ได้ศึกษาเรื่องอาชีพจักสานไม้ไผ่และการสร้างเครือข่ายการค้า ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในขณะที่เดียวกันได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตวัฒนธรรมจักสานของชาวอำเภอพนัสนิคม ดำเนินมาได้จนถึงทุกวันนี้

จุดอ่อน 1.1 การศึกษาสภาพการปัจจุบันของการจักสานอำเภอพนัสนิคม ที่จะต้องส่งเสริม คือ

จัดตั้ง **สถานประกอบการและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์สินค้า** คือ จัดตั้งสถานประกอบการขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ รวมงานจักสานในหลาย ๆ กลุ่ม ในหลายพื้นที่ ที่มีผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน ให้อยู่ในที่เดียวกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ได้มากขึ้น เพื่อสร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richards (2008) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาธุรกิจของผู้ผลิตงานฝีมือหรือผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ขนาดเล็ก สำหรับการพัฒนาตัว

ผลิตภัณฑ์สินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดวิศวกรรมคุณค่าซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเพิ่มองค์ประกอบที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อกระตุ้นให้ลูกค้ารู้สึกถึงมูลค่าของผลิตภัณฑ์

ส่งเสริมให้ **จัดตั้งศูนย์หัตถกรรมจักสานและพัฒนาฝีมือช่าง** คือ ในพื้นที่ใดมีศูนย์หัตถกรรมจักสานและมีหลายแห่ง เป็นทั้งศูนย์ฝึกหัด ศูนย์จักสาน ศูนย์ท่องเที่ยวและจัดจำหน่าย ก็จะสร้างงานเพิ่มมากขึ้น ก็จะสร้างรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย และศูนย์ร่วมพัฒนาฝีมือช่าง โดยการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน เรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็จะสามารถพัฒนาฝีมือช่างและจำนวนช่าง ได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาของกลุ่มทอผ้าบ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีการดำเนินงานตามโครงการ “หมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยว” ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมที่สนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณตามโครงการประมาณ 2 ล้านบาท และการสนับสนุนของธนาคารญี่ปุ่น (Japan Bank for International Cooperation : JBIC) ที่สร้างศูนย์แสดงสินค้าชุมชน ฝึกอบรมและเพิ่มพูนความรู้การพัฒนาฝีมือกลุ่ม

ส่งเสริมให้ **จัดหาทรัพยากรวัตถุดิบทดแทน** คือ ถ้าสามารถจัดหาวัตถุดิบอื่นทดแทนได้ หาได้ง่ายในพื้นที่ ก็จะมีวัตถุดิบรองรับงานได้อย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิบูลย์ ลีสุวรรณ (2553. หน้า 21) พบว่า “การพัฒนาผลผลิตทางอุตสาหกรรม ซึ่งมีความสะดวกและมีราคาถูก ส่งผลให้ชุมชนปรับตัวในการผลิตงานหัตถกรรมจักสานของตน ให้ได้มาตรฐาน และสามารถแข่งขันในตลาดได้

ส่งเสริมบทบาทให้กับชุมชนท้องถิ่นเป็น **ชุมชนวิสาหกิจ** คือ การประกอบการขนาดเล็กๆ โดยใช้ความรู้ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนผสมผสานกับความรู้สากล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.วงศ์สถิตย์ วิสุถิ อาจารย์ประจำ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (2560) : บทบาทชุมชนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนสู่โมเดลประเทศไทย 4.0 ; แผนแม่บทชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชน

ส่งเสริม **การบริหารงานภายในกลุ่ม** คือ การแบ่งงานกันทำ จัดคนให้เหมาะสมกับงาน/หน้าที่ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในหน้าที่การงาน ก็จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประสิทธิ์ เดชบุรีรัมย์, ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ. (2555) แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม ตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา

ส่งเสริมให้ **สร้างเครือข่ายตลาด** คือ การสร้างเครือข่าย เมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มจักสานอื่น ๆ ในหลายพื้นที่ ก็จะได้มีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เพื่อแนะนำตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และจำหน่าย ก็จะสามารถขยายตลาดการค้า ไม่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่และในบางโอกาสเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศรีผ่อง จิตกรณกิจศิลป์. (2550) ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่าย

ส่งเสริมให้มี การวางนโยบายและแผนงานพัฒนาท้องถิ่น คือ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง วางนโยบายและแผนงาน และการขับเคลื่อน ก็จะสามารถสรรหางบประมาณ เพื่อไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ไปสู่การปฏิบัติ : การพัฒนาภาคเหนือให้เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง; พัฒนาการท่องเที่ยวให้มี คุณภาพและความยั่งยืน ...

จุดแข็ง 1.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของการจักสานในพื้นที่อำเภอพนสนิม

จากการศึกษาพบว่า การจักสานเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ประชาชนจะประกอบอาชีพจักสานเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม สร้างชื่อเสียงให้กับอำเภอพนสนิม เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ จึงกล่าวได้ว่าชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิศาล แก้วอยู่ กับประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2557) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการปรับใช้หัตถกรรมจักสานผักตบชวาในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

หัตถกรรมจักสาน ถือว่าเป็น วัฒนธรรมคู่บ้านคู่เมือง ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของ ดังเห็นได้จากที่เทศบาลเมืองพนสนิม จัดงานบุญกลางบ้าน เป็นการให้ความสำคัญกับหัตถกรรมจักสานมาก ซึ่งก็สอดคล้องกับ Prentice & Andersen (2003) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้งานฉลองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีกด้านหนึ่งก็คือ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรมจักสานก็เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ohridska-Olson & Ivanov , 2010) ได้กล่าวถึง “ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนที่มีอยู่ โดยงานศิลปะหรือกระบวนการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

ในส่วนของผู้ประกอบการ ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์กล่าวคือ ผู้ประกอบการต้องมีความพร้อมในการที่จะจัดประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยว และจัดวิทยากรให้ความรู้เรื่องราวความเป็นมาแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดการสาธิตและจัดสมาชิกกลุ่มร่วมฝึกหัดทำกับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Richard (2010) ได้เสนอรูปแบบการจำลองการท่องเที่ยวแสดงความสัมพันธ์แต่ละองค์ประกอบ สรุปได้คือ ผู้ประกอบการต้องประสานงานเครือข่ายต่าง ๆ ต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อีกด้านหนึ่งก็คือ นักท่องเที่ยว ที่ได้เข้ามาเที่ยวแล้วได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน

จุดอ่อน 1.2 สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ที่จะต้องส่งเสริม คือ

ส่งเสริมให้มี การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรอาชีพ อย่างเป็นรูปธรรม คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปแบบที่ถูกต้อง อาศัยกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ และพัฒนาอย่างแท้จริง ให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิศวกรรมคุณค่า โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเพิ่มองค์ประกอบที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อกระตุ้นให้ลูกค้ารู้สึกถึงมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น

ส่งเสริมให้ เตรียมความพร้อม / ผู้ประกอบการ / สถานที่ / บุคลากร คือ ผู้ประกอบการ สถานที่ท่องเที่ยวพร้อม ปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม มีกิจกรรมที่น่าสนใจ บุคลากรนำเที่ยว ให้คำแนะนำ กระตุ้นความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ วิวัฒน์ชัย บุญยศักดิ์ (2538) ให้ความหมายคำว่า “ศักยภาพ” หมายถึงความสามารถ หรือความพร้อม ในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา

จุดแข็ง 2. แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในหลักการที่มีอยู่แล้วเป็นต้นทุนเดิม คือ

พบว่า หัตถกรรมจักสานของชาวพนัสนิคม เป็นวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ซึ่งชาวอำเภอพนัสนิคม มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดให้กับลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Raymond และ Richard (2000) ได้เสนอแนวคิดที่ว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง แต่สิ่งสำคัญคือต้องสร้างการเชื่อมโยงกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเข้ากับคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว และฝั่งรากลึกแนวคิดสร้างสรรค์นั้นลงไปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ (identity) ของท้องถิ่น

ในขณะที่เดียวกันงานจักสาน ก็มีความโดดเด่นและแตกต่างจากแหล่งอื่น คือมีความสวยงาม ละเอียดอ่อน มีการจัดงานที่เน้นเอกลักษณ์จักสานโดยเฉพาะ

ในด้านการหยังรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึกนั้น ผู้ประกอบการได้จัดสถานที่ไว้รองรับนักท่องเที่ยวเป็นศูนย์เรียนรู้ มีการสาธิตการทำจักสาน เตรียมสมาชิกกลุ่มฝึกสอนให้กับนักท่องเที่ยว จัดวิทยากรเล่าประวัติของการจักสาน และเมื่อนักท่องเที่ยวได้ทราบความเป็นมา และเห็นความยากง่ายของการทำ จึงเกิดความซาบซึ้งและซื้อผลิตภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้เป็นกลวิธีการพัฒนาการตลาดเชิงลึกอีกทางหนึ่ง

จุดอ่อน 2.1 แนวทางในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในหลักการของ

การค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าวัฒนธรรม คือ อัตลักษณ์ของชาวอำเภอนนทบุรี คือ วัฒนธรรมประเพณีจักสาน เพราะเมื่อเอ่ยถึงอำเภอนนทบุรีก็จะนึกถึงหัตถกรรมจักสานเป็นสิ่งสำคัญ เป็นวัฒนธรรมประเพณีคู่บ้านคู่เมืองเสมือนตัวแทนอำเภอนนทบุรี แปลความหมาย ให้หัตถกรรมจักสาน ยั่งยืน อยู่ในหลักการของ “**การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อย่างยั่งยืน**” ซึ่งสอดคล้องกับการอนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2521 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง “โครงการส่งเสริมฝีมือจักสานด้วยไม้ไผ่ อำเภอนนทบุรี ตามพระราชดำริ” มิให้สูญหายไปจากท้องถิ่น การดำเนินงาน มีการจัดฝึกอบรมเพื่อเผยแพร่งานฝีมือ จักสานไม้ไผ่ให้กับกลุ่มผู้สนใจ (สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ. 2550)

การสร้างความโดดเด่นและความแตกต่าง คือ หัตถกรรมจักสานมีความโดดเด่น คือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงามมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการจัดงานเทศกาลบุญกลางบ้านเป็นประจำทุกปี ในงานมีขบวนแห่เครื่องจักสานขนาดใหญ่ และมุ่งเน้นการแสดงศิลปหัตถกรรมจักสานแปลความหมาย กำหนดหลักการในเรื่อง “**การเพิ่มคุณค่า สร้างความโดดเด่นและแปลกใหม่**” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวุฒินันท์ คงทัต, วารุณี ณะแพทย, จันทรา สวัสดิบุตร, ชัยพร สามพุ่มพวง. (2550). การพัฒนากระบวนการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสาน : ผลงานความร่วมมือ มก.- ชกส.

การหยั่งรู้ความต้องการของตลาดเชิงลึก คือ เมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวและสัมผัสบรรยากาศ ทราบถึงประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ได้เห็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม อันทรงคุณค่าทำให้ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์หัตถกรรมจักสานด้วยไม้ไผ่ เป็นมรดกตกทอดไปสู่รุ่นลูกหลานสืบไป แปลความหมาย กำหนดหลักการช่องทางการจำหน่าย เพิ่มเติม อยู่ในหลักการของ “**เทคนิคการตลาด**” ซึ่งสอดคล้องกับ กลยุทธ์การตลาด 2014/12/05/บทที่-11-กลยุทธ์ทางการตลาด/และสอดคล้องกับ ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม (Online).

การเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว คือ การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์จักสานทั้งคุณค่าทางจิตใจและราคา สำหรับคุณค่าทางจิตใจนั้นต้องสร้างความตระหนักให้นักท่องเที่ยว ได้เห็นความจำเป็นที่จะร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีนี้เอาไว้ ส่วนราคานั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอได้คัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOP ก็จะมีมูลค่า สร้างความเชื่อถือให้กับผู้พบเห็น อย่างเป็นรูปธรรม แปลความหมาย กำหนดหลักการให้สอดคล้องกับ การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์จักสาน อยู่ในหลักการของ “**การปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น**” ซึ่งสอดคล้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ ต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนไทยทุกคน

การปรับเปลี่ยนกลวิธีในการพัฒนาการตลาด คือ กลุ่มผู้ประกอบการต้องปรับกลวิธีในการตลาดโดยให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์จักสาน ทราบประวัติความ

เป็นมา สร้างแรงจูงใจ แลกความ เห็นว่ามีความหมายเช่นเดียว กับหลักการ “เทคนิคการตลาด” ซึ่งสอดคล้องกับ ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน

จากผลการวิจัยในเรื่องนี้ ได้ข้อสรุปว่าส่วนใหญ่ในอำเภอพุนสนิม มีจุดแข็งหรือลักษณะเด่น ในเรื่องของหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อยู่มาก และมีจุดอ่อนหรือลักษณะด้อย ที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ในบางเรื่องเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงสร้างสรรค์ ของอำเภอพุนสนิม ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น สาเหตุเป็นผลสืบเนื่องจากการไม่เข้าใจหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีพัฒนาการท่องเที่ยวโดยขาดความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ ศิลปหัตถกรรมจักสาน สภาพการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จึงมีลักษณะผิวเผินและยังไม่ลึกซึ้ง แต่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เต็มรูปแบบได้ในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 การจักสานเป็นวิถีชีวิตของชาวอำเภอพุนสนิม และถือว่าเป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณีคู่บ้านคู่เมือง แต่ในปัจจุบันจะมีคนทำจักสานน้อยลง ผู้วิจัย จึงเห็นสมควร ดังนี้

1.) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับจังหวัดและอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนในอำเภอพุนสนิม เห็นคุณค่าของหัตถกรรมจักสาน

2.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอพุนสนิม ต้องบรรจุการหัตถกรรมจักสานไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน พร้อมทั้งให้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

3.) ส่งเสริมบทบาทชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นชุมชนวิสาหกิจ โดยการขับเคลื่อนสู่โมเดลประเทศไทย 4.0 ; แผนแม่บทชุมชนวิสาหกิจชุมชน

7.1.2 จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานสนับสนุนหัตถกรรมจักสานไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพิ่งเริ่มต้นและยังไม่เป็นระบบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรให้จัดทำแผนยุทธศาสตร์บูรณาการในการสนับสนุนหัตถกรรมจักสานไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

1.) บูรณาการเรื่องการสนับสนุนกิจกรรมจักสานในอำเภอพุนสนิม เช่น การยกระดับฐานะพิพิธภัณฑ์จักสานขนาดใหญ่ ประจำท้องถิ่น ให้อยู่ในระดับจังหวัด หรือประเทศ

2.) สถาบันทางการศึกษาในพื้นที่ สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะกับคนในชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาอาชีพอย่างเป็นรูปธรรมให้กับชุมชน

3.) สถาบันทางการเงิน ควรให้การสนับสนุนเงินทุนอย่างเพียงพอกับสมาชิกกลุ่มในการดำเนินงานด้านต่างๆ

7.1.3 จากการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการทำจักสานส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่นวล และในพื้นที่อำเภอพนัสนิคม ไม่มีไม้ไผ่ชนิดนี้ แต่มีอยู่ในจังหวัดใกล้เคียงและในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในการแก้ไขปัญหาระยะสั้น เห็นสมควรให้อำเภอพนัสนิคม มีหนังสือขออนุญาตถึงเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นกรณีพิเศษในการเข้าไปตัดเฉพาะไม้ไผ่นวลเท่านั้น เพราะไม้ไผ่จะเติบโตทดแทนขึ้นมาใหม่ได้เร็วกว่าต้นไม้อื่นชนิดอื่น แก้ไขปัญหาระยะยาว ใช้วัตถุดิบอื่นทดแทน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาพบว่า ประชากรที่ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม ไม่เข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมจังหวัด ควรจัดอบรมชี้แจงเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้กับหน่วยงานทุกระดับ อำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ เพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มต่าง ๆ ต่อไป

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.) ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวางยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของอำเภอพนัสนิคม หรือประเมินผลการดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์

2.) ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ และสามารถให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนได้โดยตรงอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- ประสิทธิ์ เดชบุรีรัมย์, ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ. (2555) แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม ตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา
- ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2557). ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา : กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ไปสู่การปฏิบัติ : การพัฒนาภาคเหนือให้เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างเสริมมูลค่าสูง; พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความยั่งยืน
- พยุภพร ไตรรัตน์สิงห์กุล. (2538). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมจักสานพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อาภัสรา ชมแก้ว. (2546). อาชีพการจักสานไม้ไผ่และการสร้างเครือข่ายการค้า ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- วัชร ทอหยอด. (2550). การพัฒนาผลิตภัณฑ์งานจักสาน ตำบลป่าบง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
- วงศ์สถิตย์ วิสุภี อาจารย์ประจำ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (2560) : บทบาทชุมชนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนสู่โมเดลประเทศไทย 4.0
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2553. มานานุกรมเครื่องจักสาน. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี.(2538, เมษายน-มิถุนายน).ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อแหล่งท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว,8(2), 42-45.
- วุฒินันท์ คงทัต, วารุณี ธนะแพทย์, จันทรา สวัสดิบุตร, ชัยพร สามพุ่มพวง, นิพนธ์ ลีลุดเดช. (2550).การพัฒนากระบวนการผลิตและการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสาน : ผลงานความร่วมมือ มก.- ชกส.
- ศรีผ่อง จิตกรณกิจศิลป์ (2550). ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่าย. เข้าถึงได้จาก : v-reform.org/uknowledges/การสร้างเครือข่ายการทำ/
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ตลาดและการส่งออกศิลปหัตถกรรม (Online). <http://kanchanapisek.or.th>, 1 กรกฎาคม 2555.
- สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย. (2557). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism). กรุงเทพฯ:สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย.
- อัญชลี คงทอง , (2553). แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสาน อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี.

- Jelincic, D.A. (2009). Splintering of tourism market: New appearing forms of cultural tourism as a consequence of changes in everyday lives. *Coll Antropol*, 33(1), 259-266.
- Ohridska-Olson, R.V. & Ivanov, S. (2010). *Creative tourism business model and its application in Bulgaria*. Retrieved from http://culturallrealms.typepad.com/files/creativetourismbm_article_1_lr.pdf
- Prentice, R. & Andersen, V.(2003). Festival as creative destination. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 7-30(24).
- Richards, G. & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News*,23, 16-20
- Richards,G. (2008). Create tourism and Local development. In Paper presented the Santa Fe International Conference on Creative Tourism, September 28th.
- Richard, G. & Munsters, W. (Eds.). (2010). *Cultural tourism research methods*. Wallingford, Oxfordshire, UK: Cambridge, Mass